

Petra Vokatá: Regionální diferenciace plodnosti mladých žen v České republice
Bakalářská práce - Posudek oponenta

Petra Vokatá si za téma své bakalářské práce zvolila aktuální problematiku související s probíhajícími změnami reprodukčního chování obyvatelstva. Konkrétně studovala změny v reprodukčním chování žen před dosažením 20 let věku. Problematiku studovala jednak na celostátní úrovni, jednak v regionálním pohledu.

Předložená práce po formální stránce splňuje nároky kladené na závěrečné práce, byla předložena v pěkné grafické úpravě, dodržuje požadovaný rozsah a předepsané formální členění. Má 61 stran, na kterých jsou zařazeny mimo jiné 2 tabulky a 22 obrázky a 2 přílohy – také obrázky.

Vlastnímu demografickému rozboru předradila Petra Vokatá část, v níž se zabývá okolnostmi časného mateřství; zde zmiňuje jednak právní rámce, které s problematikou souvisí – a to nejen obvyklou problematiku legislativního rámce možnosti umělého přerušení těhotenství, ale upozorňuje také na možnosti přístupu mladých žen k hormonální antikoncepci (a na změny nejen tohoto zákonodárství ale také přístupu zdravotních pojišťoven k hrazení antikoncepčních prostředků). Všimá si i názorů lékařů na podávání antikoncepce nezletilým. Celkem správně zařadila i pasáž o změnách, jimiž prošly koncepce rodinné a populační politiky, které určitě reprodukční chování žen ovlivnily. Možná by bylo stálo za úvahu doplnit i změny ve skladbě těchto mladých žen dle jejich vzdělání, respektive, jaký díl jich v tomto věku ještě v jednotlivých obdobích studoval. V příloze totiž zařadila skladbu obyvatelstva podle úrovně vzdělání dle dat sčítání ve dvou krajích, kterým se v závěru podrobněji věnuje; jde o data za obyvatelstvo starší 15 let celkem – k dispozici byla ale i data za jednotlivé věkové skupiny.

Práci obohatilo zařazení pasáže o názorech sociologů a sexuologů na časné rodičovství. Text je sice kompilací výsledků různých sociologických anket, ale autorka v něm prokázala, že se v dané problematice orientuje a že je schopna tyto závěry využít při interpretaci výsledků demografického rozboru.

Pokud jde o vlastní demografickou analýzu. Tu je třeba rozdělit do dvou částí – část týkající se vývoje v celé České republice a část věnovanou regionálním rozdílům. Vývoj na celostátní úrovni je podán stručně a výstižně, i když s tézí, že druhý demografický přechod vyvrcholil v letech 1998-2000 (str. 34), nesouhlasím. Také se domnívám, že autorka mohla alespoň pro dokreslení uvést data za úhrn věkové skupiny podle jednotlivých kalendářních let za celé období, a to jak pro úroveň plodnosti tak umělé potratovosti (potřebná data byla ČSÚ publikována), nikoli pouze za tři průřezy, jimiž změny dokumentuje (situace koncem 80. let 20. století je reprezentována průměrem let 1987-1989, období nejnižší úrovně úhrnné plodnosti v 90. letech 20. století roky 1998-2000 a poslední dostupná data za roky 2009-2011). Vzhledem k nízké úrovni plodnosti nejmladších žen použila pro analýzu vhodně tříletých průměrů. Také období výzkumu byla vhodně zvolena, stejně jako použité ukazatele, jak pokud jde o úroveň plodnosti tak potratovosti. Pokud jde o pramennou základnu, autorka byla nucena vzhledem ke změnám územního členění použít původních souborů dat za narozené a potraty podle okresů, které přepočítala na současně platné krajské členění. Nevím ale, proč sama počítala i střední stavy žen za úhrn ČR v letech 1987-1989, když byla publikována v pramenném díle. Také se nedomnívám, že bylo nutno ustoupit od porovnání dat za potraty a interrupce ze staršího období, neboť rozdíly dané odlišným výchozím souborem významně údaj neovlivnily (počty cizinek byly na území ČR na konci 80. let velmi nízké). V rozboru postrádám upozornění na změnu ve skladbě dětí narozených mladým ženám dle rodinného stavu (datově je zachycen pouze celý soubor narozených dětí).

Vlastní analýza regionální diferenciace úrovně plodnosti mladých žen (kapitola 6) je po formální stránce provedena správně a výsledná data jsou také správně interpretována. Autorka se posléze podrobněji věnuje pouze dvěma vzájemně se nejvíce odlišujícím regionům – Praze

a Ústeckému kraji. Interpretace těchto výsledků je sice stručná a jednoduchá, ale v zásadě správná.

Pokud jde o jazykovou stránku práce, nejsou v ní sice překlepy a ani gramatických chyb není mnoho, z nezkušenosti autorky ale vyllynuly některé nepříliš zdařilé stylistické obraty (například na straně 17 – „...možnosti rozhodování o početí, či o ponechání dítěte...“), autorka asi nezná přesný význam spojky „nýbrž“, neboť ji používá obvykle zcela nevhodně. Mám určité výhrady k tomu, že se pojmu mladá dívka v práci používá jako synonyma pojmu mladá žena. I když se v současné době rozdíl mezi pojmy dívka a žena stírá, přeci jen působí poněkud zvláštně spojení plodnost mladých dívek, když pojem dívka původně označuje nedospělou ženu. Rovněž pojem doktor jako synonymum pro lékaře by se v bakalářské práci vyskytovat neměl. Někdy je text méně srozumitelný (str. 26 „...osobní záležitosti postihnou jen samotné objekty a veřejnosti zůstanou neotevřené.“???, str. 28 „... nižší věk matky ... není prominentně preferován...“ ???). V závěru se na straně 53 vyskytuje podivná formulace, že došlo k poklesu úrovně plodnosti mladých žen o 100 % - autorka pravděpodobně chtěla napsat, že zastoupení plodnosti mladých žen se snížilo o 10 procentních bodů. Obdobné formulace bohužel snižují kvalitu práce.

Uvedené výhrady k formulacím nejsou pro celkové vyznění práce rozhodující. Naznačují však, že by byla práci prospěla pečlivější finalizace. Podle mého názoru splňuje práce Petry Vokaté „Regionální diferenciacie plodnosti mladých žen v České republice“ nároky kladené na bakalářské práce v oboru demografie a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 2. září 2013

Doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc.